

רשומות

הצעות חוק

ה מ מ ש ל ה

26 בנובמבר 2014

903

ד' בכסלו התשע"ה

עמוד

402 הצעת חוק הורים וילדיהם, התשע"ה-2014

הצעת חוק הורים וילדיהם, התשע"ה-2014

פרק א': מטרת החוק ועקרונות יסוד

1. מטרת החוק
 חוק זה מטרתו להבטיח את טובתם של כל ילדה או ילד באמצעות מימוש זכויותיהם על ידי הוריהם, בהתאם לעקרונות אמנת האומות המאוחדות בדבר זכויות הילד.
2. טובת הילדה או הילד – שיקול ראשון במעלה בכל פעולה, החלטה או הליך משפטי בעניינם, לפי חוק זה (בחוק זה – טובת הילדה או הילד כשיקול ראשון במעלה).
3. בכל החלטה או פעולה של הורה או בהליך משפטי, הנוגעים לילדתו או לילדו, ייתן להם ההורה הזדמנות להביע את רגשותיהם, דעותיהם ורצונותיהם בעניין הנוגע אליהם, בהתאם לגילם ולמידת בגרותם, לאחר ששיתפם במידע הנוגע לעניין אלא אם כן שיתופם במידע עלול לפגוע בהם.

ד ב ר י ה ס ב ר

ההורים נושאים ב"אחריות הורית" למימוש זכויותיהם של ילדיהם וילדותיהם, כשטובת הילדה או הילד תהיה אצלם שיקול ראשון במעלה. זאת, לעומת המצב המשפטי הנוהג כיום, ולפיו הורים הם האפוסטרופסים הטבעיים של ילדיהם הקטינים, לפי סעיפים 14 ו-15 לחוק הכשרות המשפטית והאפוסטרופסות, התשכ"ב-1962 (להלן – חוק הכשרות המשפטית).

לפי האמנה, ענייני הילדים אינם יכולים להיגזר עוד מהחובות והזכויות של ההורים כאפוסטרופסים טבעיים, כפי שקובע חוק הכשרות המשפטית. בהתאם לכך, מוצע בהצעת חוק זו מעבר ממונחי חובות, סמכויות וזכויות הוריות שבחוק הכשרות המשפטית למונח "אחריות הורית" – אשר טומן בחובו הטמעה של תפיסה נורמטיבית חדשה בבסיס לכל הסדר משפטי בעניינים שבין הורים וילדיהם הקטינים.

לפיכך מוצע לבטל את מרבית הוראות הפרק השני של חוק הכשרות המשפטית, שענייני הורים וילדיהם הקטינים, ולהסדיר את יחסיהם של הורים וילדיהם הקטינים בחוק עצמאי. זאת, על יסוד התפיסה של ה"אחריות ההורית" תוך הגדרת טובת הילד כשיקול ראשון במעלה, באופן העולה עם מחויבות מדינת ישראל לאמנה ולשינויים החברתיים שחלו בעשורים האחרונים בעולם.

השפעת החוק המוצע על זכויות ילדים

החוק המוצע עוסק בכללותו במימוש זכויותיהם של ילדים שטרם מלאו להם 18 שנים במסגרת יחסיהם עם הוריהם ובני משפחתם, וקובע לשם כך הוראות מפורטות שעניינן הגנה על זכויות אלה ועל מימושן, וזאת אף במצב של פירוד בין ההורים.

סעיף 1 מטרת החוק היא להבטיח את טובתם של ילדות וילדים, שטרם מלאו להם 18 שנים (להלן – ילדה או ילד), במסגרת המשפחתית או כשהוריהם נפרדו, על ידי מימוש זכויותיהם לפי האמנה.

כללי הצעת חוק זו נועדה ליישם את מחויבות המדינה לפי אמנת האומות המאוחדות בדבר זכויות הילד, אשר אושרה על ידי עצרת האומות המאוחדות ביום כ"ב בחשוון התש"ן (20 בנובמבר 1989), אושרה בידי מדינת ישראל ביום כ"ד באב התשנ"א (4 באוגוסט 1991) ונכנסה לתוקף, לגבי ישראל, ביום כ"ה בחשוון התשנ"ב (2 בנובמבר 1991) (להלן – האמנה). בסעיף 5 לאמנה נקבע כי: "המדינות החברות יכבדו את זכויותיהם וחובותיהם של הורים ... על מנת לספק, באופן המתאים לצרכי הילד המתפתח, הכוונה והדרכה נאותות בהפעלת הזכויות המוכרות באמנה זו".

החוק המוצע מבוסס על המלצות של שתי ועדות ציבוריות, אשר עסקו באחריות ההורית למימוש זכויות הילד.

האחת, ועדת משנה בנושא "הילד ומשפחתו", בראשות ד"ר תמר מורג, אשר פעלה במסגרת הוועדה לבחינת עקרונות יסוד בתחום הילד ומשפחתו ויישומם בחקיקה, בראשות השופטת סבינה רוטלוי (להלן – ועדת רוטלוי). ועדת רוטלוי מונתה בידי שר המשפטים דאז, מר צחי הנגבי, ביום כ"ב בסיון התשנ"ז (27 ביוני 1997), ועסקה באחריות ההורית במסגרת המשפחתית.

השנייה, הוועדה לבחינת ההיבטים המשפטיים של האחריות ההורית בגירושין, בראשות פרופ' דן שניט, אשר מונתה בידי שרת המשפטים, גב' ציפי לבני, ביום כ"א באדר א' התשס"ה (2 במרס 2005) (להלן – ועדת שניט). ועסקה באחריות ההורית לילדים לאחר שהוריהם נפרדו.

האמנה משתיתה את הקשר בין הורים לבין ילדיהם על התפיסה שלילדה או לילד זכויות עצמאיות ובסיסיות, שחובקות את כל תחומי חיו, אשר מבטיחות את התפתחותם לאדם בוגר עצמאי מהוריו. לכן, הם אף בעלי זכויות כלפי הוריהם, כשעל ההורים האחריות לגידולם, להתפתחותם ולמימוש זכויותיהם (סעיף 18 לאמנה). בהתאם לכך,

“אחריות הורית” – כמשמעותה בסעיף 7(א);

“אמנת האומות המאוחדות בדבר זכויות הילד” – אמנת האומות המאוחדות בדבר זכויות הילד, אשר אושרה בידי עצרת האומות המאוחדות ביום כ”ב בחשוון התש”ן (20 בנובמבר 1989), אושרה בידי מדינת ישראל ביום כ”ד באב התשנ”א (4 באוגוסט 1991) ונכנסה לתוקפה לגבי ישראל ביום כ”ה בחשוון התשנ”ב (2 בנובמבר 1991);

“בית משפט” – בית משפט לענייני משפחה;

“בן משפחה” – אה, אחות או הורה הורה;

“הורה” – לרבות מי שמונה כאפוטרופוס לפי סעיף 33(א)(1) או 33 לחוק הכשרות המשפטית או מי שפועל כאפוטרופוס לילדה או לילד לפי סעיף 67 לחוק האמור;

ד ב ר י ה ס ב ר

להם לפי גילם ומידת בגרותם, את זכותם להביע את דעתם בחופשיות בכל החלטה המתקבלת בעניינם. זאת, לאחר שניתן לילדה או לילד המידע הנדרש כדי שיוכלו להביע דעה מושכלת כפי יכולתם, אלא אם כן עצם גילוי מידע זה עלול לפגוע בהם. בהתאם לכך, מוצע לקבוע כי על ההורים לתת בכל החלטה או פעולה או בהליך משפטי, הנוגעים לילדתם או לילדם, משקל ראוי לרגשותיהם, דעותיהם העצמאיות ורצונם, של הילדה או הילד.

סעיף 4 מוצעות הגדרות למונחים שונים שנעשה בהם שימוש בחוק המוצע.

להגדרה “אחריות הורית” – במקום המונח “אפוטרופוס לילד”, מוצע להשתית את יחסי ההורים וילדיהם הקטינים על מושג ה”אחריות ההורית” כפי שבא לידי ביטוי בסעיף 7(א) להצעת החוק, אשר מבוסס על תפיסה חדשה הרואה בילדה או בילד ישות עצמאית ונושאת זכויות כלפי ההורים, כאשר להורים החובה לפעול בעניינם בהתאם לטובת הילד כשיקול ראשון במעלה.

להגדרה “בית משפט” – הסמכות לעניין החוק המוצע היא לבית משפט לענייני משפחה. יחד עם זאת, סעיף 21 לחוק המוצע קובע כי במקום שבית דין דתי מוסמך על פי דין לדון בענייני מענייני האחריות ההורית, יחולו עליו הוראות חוק זה, ויראו כל הוראה בחוק זה שמדובר בה בבית משפט לענייני משפחה כאילו מדובר בה בבית דין דתי.

להגדרה “בן משפחה” – מוצע לקבוע את זכותם של כל ילדה או ילד לקשר עם בני המשפחה הקרובים אליהם ביותר, אה, אחות או הורה הורה, בשל תרומתם להתפתחותם. לקשר זה יש חשיבות מיוחדת במקרה שבו ההורים אינם יכולים לממש בצורה המיטבית את אחריותם ההורית. על כן, חשוב ששקשר יהיה יציב ורציף גם בעת שההורים ממשיכים את אחריותם ההורית.

להגדרה “הורה” – ההגדרה המוצעת כוללת בהגדרת המונח “הורה” גם מי שמונה כאפוטרופוס לפי סעיף

בהתאם לכך, לפי הוראות החוק המוצע, האחריות ההורית עומדת במרכז מערכת היחסים בין הורים וילדיהם, כשההורים נושאים במחויבות להבטיח את זכויותיהם הייחודיות של ילדיהם.

סעיף 2 עקרון טובת הילדה או הילד (להלן – טובת הילד) הוא עקרון הכרעה שנותן, לפי האמנה, עדיפות נורמטיבית לזכויות הילדה או הילד. בהתאם לכך הציעה ועדת רוטלוי, שבחוק ייקבע כי טובת הילד תהיה בכל החלטה או פעולה בנוגע לילדה או לילד, שיקול ראשון במעלה.

נוסח סעיף 2 המוצע מיישם את סעיף 3 לאמנה, הקובע לאמור:

“בכל הפעולות הנוגעות לילדים, בין אם נקטות בידי מוסדות רווחה סוציאלית ציבורית או פרטיים ובין אם בידי בתי משפט, רשויות מנהל או גופים תחיקתיים, תהא טובת הילד שיקול ראשון במעלה.”

גם עמדת ועדת שניט היתה “כי מן הראוי לקבוע בחוק את הנוסח שבאמנה, על אף שטובת הילד אינה צריכה להיות שיקול מכריע באופן בלעדי, עליה להוות שיקול מועדף ולא רק שיקול מרכזי מבין השיקולים השונים”.

הוראה זו משנה אפוא את עקרון טובת הילד כפי שבא לידי ביטוי בסעיף 17 לחוק הכשרות המשפטית, שלפיו “באפוטרופסותם לקטין חייבים ההורים לנהוג לטובת הקטין בדרך שהורים מסורים היו נוהגים בנסיבות העניין”. סעיף 2 המוצע קובע, בהתאם לאמנה, כי במימוש זכויות הילדה או הילד על ההורים להכיר בטובת הילד כשיקול ראשון במעלה.

סעיף 3 מהתפיסה אשר באה לידי ביטוי באמנה (סעיף 12 לאמנה), שלפיה הילדה או הילד הם אדם עצמאי בעל זכויות, נובעת זכותם להיות שותפים בתהליך קבלת החלטות בעניינם. לפיכך, חובה על ההורים להבטיח לילדתם או לילדם, המסוגלים לחוות דעתם בעניין הנוגע

“הורים בפירוד” – הורים החיים בנפרד, בין שנישואיהם הותרו, הופקעו או אויגו, בין שהם עדיין נשואים ובין שלא נישאו כלל;
 “חוק הכשרות המשפטית” – חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, התשכ”ב–1962;
 “חוק מרשם האוכלוסין” – חוק מרשם האוכלוסין, התשכ”ה–1965;
 “ילדה או ילד” – ילדה או ילד שטרם מלאו להם שמונה עשרה שנים;
 “השר” – שר המשפטים.

פרק ג': זכויות ילדה וילד

5. זכות ילדה או ילד לאחריות הורית כלפיהם בהתאם להוראות חוק זה.
6. זכות ילדה או ילד למימוש זכויותיהם
- לכל ילדה או ילד זכות טבעית שלהוריהם תהיה, יחד ולחוד, אחריות הורית כלפיהם, בהתאם להוראות חוק זה.
- לכל ילדה או ילד זכות שהוריהם יממשו את זכויותיהם, ובין השאר את הזכויות המפורטות להלן, בדרך ההולמת את טובת הילדה או הילד כשיקול ראשון במעלה, בהתאם לגילם ולמידת בגרותם, והכול לפי מידת יכולתם של ההורים ובכפוף להוראה בחוק או לפיו:
- (1) הזכות לזהות אישית, הזכות להיקרא בשם שמכבדם, והזכות להירשם כילדי שני הוריהם ככל שהם זכאים לכך לפי חוק מרשם האוכלוסין;
- (2) הזכות שכל אחד מהוריהם יכיר בהם ויכבד אותם כבני אדם עצמאיים ויפתח אצלם יחס של כבוד כלפי ההורה השני, והזכות להבטחת פרטיותם;

ד ב ר י ה ס ב ר

ההורים והחברה בכללותה. בדרך זו, תמלא המדינה את מחויבותה הבסיסית לפי סעיף 4 לאמנה הקובע לאמור: “המדינות החברות ינקטו צעדים נאותים, תחקיקתיים, מנהליים או אמריים למימוש הזכויות המוכרות באמנה זו.”

רשימת הזכויות שמופיעה בסעיף זה אינה מהווה רשימה סגורה ומימוש הזכויות יהיה בדרך ההולמת את טובת הילדה או הילד, בהתאם לגילם ומידת בגרותם והכול לפי מידת יכולתם של ההורים ובכפוף להוראה בחוק או לפיו.

הרשימה כוללת את הזכות לזהות אישית ולהיקרא בשם שמכבדם; הזכות להיות רשומים כילדי שני הוריהם ולהירשם במרשם האוכלוסין לרבות ככל שהם זכאים לכך לפי חוק מרשם האוכלוסין, התשכ”ה–1965; הזכות שכל אחד מההורים יכיר בהם, יכבדם כבני אדם עצמאיים ויפתח אצלם יחס של כבוד כלפי ההורה השני; הזכות להבטחת פרטיותם; הזכות להכיר כל אחד מהוריהם, להיות מטופל על ידם, ולקיים קשר ישיר וסדיר עם כל אחד מהם, אף כשהם בפירוד; הזכות לקיום קשר בינם לבין בני משפחתם; זכותם שהוריהם ידאגו להבטחת שלומם וידאגו לבריאותם; הזכות שהוריהם ידאגו להתפתחותם הגופנית, הנפשית, הרוחנית, המוסרית והחברתית וכן לחינוכם ולפיתוח כישוריהם האישיים, בהתאם לגילם ויכולתם, ואם הם בעלי מוגבלות – גם בהתאם לצורכיהם המיוחדים; הזכות להבטחת כלכלתם ברמת חיים הולמת וכן לשמירה על נכסיהם, לניהולם ולפיתוחם; הזכות לחינוכם לחיי אחריות בחברה ולכיבוד זכויות היסוד של

33(א)1 או 33 לחוק הכשרות המשפטית או מי שפועל כאפוטרופוס לילדה או לילד לפי סעיף 67 לחוק האמור;

להגדרה “הורים בפירוד” – מוצע להגדיר את המונח “פירוד” בהתאם למונח “חיים בנפרד” בסעיף 24 לחוק הכשרות המשפטית;

להגדרה “ילדה או ילד” – מוצע להשתמש במונח “ילדה או ילד” במקום המונח “קטין” שבחוק הכשרות המשפטית. המונח “קטין” מדגיש את העדר כשרותם המשפטית של הילדה או הילד כבסיס לנזקקות שלהם לאפוטרופסות הוריהם. לעומת זאת, המונח “ילדה או ילד” מבטא את היחסים המשפחתיים הטבעיים בינם לבין הוריהם, אשר אחריותם לזכויותיהם נובעת מהיותם ילדיהם.

סעיף 5 החוק המוצע קובע כי זכותם של כל ילדה או ילד שהוריהם יישאו כלפיהם באחריות הורית, יחד ולחוד, גם כאשר מדובר בהורים בפירוד. זאת, בהתאם לסעיף 18 לאמנה הקובע לאמור: “המדינות החברות יעשו כמיטב מאמציהן להבטיח הכרה בעיקרון כי לשני ההורים אחריות משותפת לגידול הילד והתפתחותו. להורים, או לפי העניין, לאפוטרופסים החוקיים, אחריות בסיסית לגידול הילד והתפתחותו. בראש מעיניהם תעמוד טובתו של הילד.” זכות זו מוגדרת כזכות טבעית, שכן היא הבסיס לאחריות ההורים למימוש הזכויות האחרות של הילדה או הילד.

סעיף 6 היות שההורים הם המופקדים בראש ובראשונה על מימוש זכויות ילדיהם, מוצע לאמץ בחוק את מכלול הזכויות המנויות באמנה, כדי להביאן למודעות

¹ ס”ח התשכ”ב, עמ’ 120.
² ס”ח התשכ”ה, עמ’ 270.

- (3) הזכות להכיר כל אחד מהוריהם, להיות מטופל על ידי כל אחד מהם ולקיים קשר ישיר וסדיר עם כל אחד מהם;
- (4) הזכות לקיים קשר עם בני משפחתם;
- (5) הזכות להבטחת שלומם ודאגה לבריאותם;
- (6) הזכות להתפתחותם הגופנית, הנפשית, הרוחנית, המוסרית והחברתית ולפיתוח כישורונותיהם ויכולותיהם האישיות, והכול בהתאם לגילם ולצורכיהם כילדים, ואם הם בעלי מוגבלות – גם בהתאם לצורכיהם המיוחדים;
- (7) הזכות להבטחת כלכלתם וכן לשמירה על נכסיהם, לניהולם ולפיתוחם;
- (8) הזכות לחינוכם לחיי אחריות בחברה ולכיבוד זכויות היסוד של כל אדם בלא הברדל גזע, מין, דת, לאום או מוצא;
- (9) הזכות לחופש מחשבה, ביטוי, מצפון ודת וכן הזכות להכיר את תרבותם ולהשתמש בשפתם;
- (10) הזכות להגנה מפני כל סוג של הזנחה, אלימות, התעללות, ניצול או סחר, לרבות מפני חשיפה לכל התנהגות עבריינית אחרת.

פרק ד': אחריות הורית

7. (א) להורים האחריות, יחד ולחוד, להחליט ולפעול בענייניהם של ילדם או ילדם, אחריות הורית לממש את זכויותיהם ולייצגם, בדרך ההולמת את טובת הילדה או הילד כשיקול ראשון במעלה (בחוק זה – אחריות הורית).
- (ב) במימוש האחריות ההורית יביאו ההורים בחשבון את מכלול הזכויות של ילדם או ילדם, ובין השאר הזכויות כאמור בסעיף 6(א), וכן את המאפיינים, הצרכים והאינטרסים של הילדה או הילד, ובפרט אלה:

ד ב ר י ה ס ב ר

ייצוגם, למימוש זכויותיהם. במסגרת האחריות ההורית, מוטלת על ההורים גם האחריות לדאוג לשמירה על נכסיהם של ילדיהם, ניהולם ופיתוחם כאמור בסעיף 6(ב) לחוק המוצע.

בכך מובהר המצב המשפטי, שלפיו גם כאשר ההורים נפרדים ומתחלקים ביניהם במימוש האחריות ההורית, אחריותם לילדיהם עדיין משותפת. זאת, בדומה למצב המשפטי הנוהג כיום לפי הוראות הפרק השני לחוק הכשרות המשפטית, שלפיו האפוסטרופות של ההורים נשאר בעינה בעת הפרידה, גם כאשר נקבע שהילד יהיה בהחזקתו הפיזית הבלעדית של הורה אחד.

הסעיף המוצע מבטל את האפשרות הקיימת בסעיף 24 לחוק הכשרות המשפטית, שלפיה ההורים יכולים להסכים ביניהם על מי מהם תהיה האפוסטרופות לקטין, כולה או מקצתה.

מכיוון שזכותו של הילד ששני הוריו יממשו את אחריותם ההורית, אין הם יכולים להסכים ביניהם על העברת האחריות ההורית לאחד מהם. הסכמה כאמור מנוגדת לטובת הילד כשיקול ראשון במעלה.

כל אדם ללא הברדל גזע, מין, דת, לאום או מוצא; הזכות לחופש מחשבה, ביטוי, מצפון ודת, וכן הזכות להכיר את תרבותם ולהשתמש בשפתם; הזכות להגנה מפני כל סוג של הזנחה, אלימות, התעללות, ניצול או סחר לרבות מפני חשיפה לכל התנהגות עבריינית אחרת.

מטרת הוראה זו היא להגן על הקשר האישי בין הורים לילדיהם, שהוא הבסיס לחיי משפחה בריאים, ולפיכך הפרת הוראה זו, כשלעצמה, לא תהווה עבירה.

סעיף 7 החוק משתית את יחסי הורים וילדיהם על מושג האחריות ההורית לפי האמנה, אשר רואה בילד ישות עצמאית ונושא זכויות כלפי הוריו, כאשר להורים החובה לפעול בענייניו ולדאוג למכלול צרכיו, בהתאם לטובתו כשיקול ראשון במעלה. תפיסת האחריות ההורית באה במקום מוסד האפוסטרופות של הורים על ילדיהם הקטינים שבפרק השני של חוק הכשרות המשפטית (סעיפים 14 עד 17, 19, 21 עד 25, 27, 28 עד 30 ו-32).

סעיף 7 המוצע מציין את המחויבות המשותפת של שני ההורים, שמעוגנת בסעיף 18 לאמנה, לפעול בענייניהם ובמכלול צורכיהם של ילדם או ילדם, לרבות על ידי

- (1) גילם, מינם, תכונותיהם, כישוריהם ויכולותיהם המשתנים בהתאם לגילם;
- (2) רצונם, רגשותיהם ודעותיהם;
- (3) הצורך להבטיח את שלומם הגופני והנפשי, בריאותם, חינוכם וכלכלתם ברמה הולמת;
- (4) משמעות ממד הזמן בחייהם והצורך בקבלת החלטה מהירה בעניינם תוך בחינת ההשפעה על מהלך חייהם;
- (5) צורכיהם כילדים, ואם הם בעלי מוגבלות – גם צורכיהם המיוחדים ;

(6) קיום קשר סדיר וישיר בינם לבין כל אחד מהוריהם וקיום קשר עם בני משפחתם ועם אנשים משמעותיים אחרים בחייהם, לרבות כשההורים בפירוד.

8. שיתוף בין ההורים במימוש האחריות ההורית

במימוש האחריות ההורית יפעל כל אחד מההורים, לרבות הורים בפירוד, בשיתוף פעולה ובדרך של כבוד עם ההורה השני, כדי להגיע להסכמות בתוך זמן סביר על אופן מימוש אחריותם ההורית, יחד או לחוד, ויחולו הוראות אלה:

- (1) הסכמתו של הורה לפעולת ההורה השני יכולה להינתן מראש או למפרע, במפורש או מכללל, לעניין מסוים או באופן כללי, בכפוף להוראות פסקאות (2) ו-(3);
- (2) בעניין של טיפול שגרתי או בעניין שאין בו כדי להשפיע באופן ממשי או ארוך טווח על הילדה או הילד, וכן בעניין הנפקת דרכון לילדה או לילד או הארכת תוקפו חזקה על הורה שהסכים לפעולת ההורה השני כל עוד לא הוכח היפוכו של דבר, ובלבד שיידע את ההורה השני על הפעולה לאחר מכן;
- (3) בעניין שיש בו כדי להשפיע באופן ממשי או ארוך טווח על הילדה או הילד, לא יפעל הורה ולא יקבל החלטה אלא אם כן קיבל לכך מראש את הסכמתו המפורשת של ההורה השני; ואולם בעניין כאמור שפעולה או החלטה לגביו אינה סובלת דיחוי או שדחיית הפעולה או ההחלטה לגביו לצורך קבלת הסכמת ההורה השני עלולה לגרום לנזק ממשי לילדה או לילד, רשאי הורה לפעול בלא הסכמת ההורה השני ובלבד שיידע אותו על הפעולה בהודמנות הראשונה לאחר מכן.

ד ב ר י ה ס ב ר

סעיף 8 סעיף זה קובע כי אחריותם ההורית של הורים מחייבת שהם ישתפו פעולה ביניהם, לרבות במקרה של פירוד, בכל החלטה או פעולה הנוגעת לילדתם או לילדם. בשל המשמעות המיוחדת לממד הזמן על חיי הילדה או הילד, הסעיף מחייב אותם לפעול בשיתוף פעולה ובדרך של כבוד כדי להגיע להסכמות ביניהם בתוך זמן סביר. עוד מוצע לקבוע את דרך מתן ההסכמה, של הורה לפעולת ההורה השני.

מוצע לקבוע חזקה של הסכמה בין ההורים בכל החלטה או פעולה הנוגעת לילדתם או לילדם, כל עוד לא הוכח היפוכו של דבר. זאת, בעניינים שגרתיים ויומיומיים של טיפול בילדה או בילד שאין בהם כדי להשפיע באופן ממשי או ארוך טווח עליהם. וכן בעניין הנפקת דרכון לילדה או לילד או הארכת תוקפו. גם כאשר חלה החזקה, מחייב הסעיף כל הורה ליידע את ההורה השני על החלטה או הפעולה כאמור לאחר ביצועה. זאת, כדי למנוע, מצד אחד, ניצול לרעה של החזקה בסכסוכים בין ההורים, ומצד שני כדי להגביר את האמון בין הורים, במיוחד כאשר ההורים בפירוד.

נוסף על כך, להבדיל מאפטרופסות שהיא בגדר תפקיד, האחריות ההורית היא חובה אישית של כל הורה כלפי ילדו, שידאג לגידולו ולהתפתחותו וכך יעצב את אישיות ילדו.

סעיף (ב) לחוק מפרט את השיקולים שעל ההורים לבחון במימוש האחריות ההורית. הסעיף מונה רשימה של שיקולים שעל הורה להביא בחשבון, בין השאר, בעת קבלת החלטה בעניין ילדו, ובהם, גיל הילדה או הילד, מינם, תכונותיהם, כישוריהם ויכולותיהם המשתנים בהתאם לגילם; רצונותיהם, רגשותיהם ודעותיהם, הצורך להבטחת שלומם הגופני והנפשי, בריאותם, חינוכם, כלכלתם ברמה הולמת; משמעות ממד הזמן בחייהם והצורך בקבלת החלטה מהירה בעניינם תוך בחינת ההשפעה על מהלך חייהם; צורכיהם כילדים, ואם הם בעלי מוגבלות – גם צורכיהם המיוחדים; קיום קשר סדיר וישיר בין הילדה או הילד לבין כל הורה, קיום קשר בין הילדה או הילד לבין בני משפחתם ואנשים משמעותיים אחרים בחייהם לרבות כשההורים בפירוד.

יובהר, כי מימוש האחריות ההורית כפוף, נוסף על כך, לחובת שיתוף הילדה או הילד בעניין הנוגע אליהם, כאמור בסעיף 3 לחוק המוצע, ולמתן משקל ראוי לדעת הילדה או הילד.

9. (א) התגלעו חילוקי דעות בין הורים בעניין אופן מימוש האחריות ההורית, יפעלו ההורים להגיע להסכמה ביניהם בדרכי שלום, בעצמם או באמצעות צד שלישי ובכלל זה מטפל מקצועי או מגשר.
- (ב) התגלעו חילוקי דעות בין הורה לילדתו או לילדו בעניין מימוש האחריות ההורית, יפעל ההורה, ככל האפשר, להגיע להסכמה עם הילדה או הילד בדרכי שלום, בעצמם או באמצעות צד שלישי ובכלל זה מטפל מקצועי או מגשר.
10. הגיעו הורים בפירוד להסכמה בעניין אופן מימוש האחריות ההורית, יערכו ביניהם הסכם הורות לפי טופס שקבע השר בתקנות (בחוק זה – הסכם הורות); הסכם הורות טעון אישור של בית משפט והוא יאשרו לאחר ששוכנע שניתנה לילדתם או לילדם של ההורים בפירוד הזדמנות להביע את רגשותיהם, דעותיהם ורצונם לגבי ההסכם, בהתאם להוראות סעיף 3, ולאחר שנוכח כי ההסכם הוא לטובת הילדה או הילד.
11. (א) לא הגיעו הורים לרבות הורים בפירוד, להסכמה בעניין אופן מימוש האחריות ההורית, רשאי כל אחד מהם וכן רשאים ילדתם או ילדם, לבקש מבית משפט לקבוע את אופן מימוש האחריות ההורית (בחוק זה – הסדר הורות); כל הורה יצרף לבקשה לפי סעיף זה (בסעיף זה – הבקשה), או לתשובה לבקשה, הצעה להסכם הורות בטופס שנקבע לפי סעיף 10.

ד ב ר י ה ס ב ר

וכן על עקרון טובת הילד, שכן טובת הילד היא שההורים ישתמשו בדרכים שונות כדי להגיע ביניהם להסכמה בדרכי שלום.

סעיף 10 סעיף זה קובע כי הורים בפירוד שהגיעו להסכמה ביניהם בעניין אופן מימוש האחריות ההורית יערכו ביניהם הסכם, לפי טופס שיקבע שר המשפטים (להלן – השר) בתקנות (להלן – הסכם הורות). זאת, כדי להוכיח לבית המשפט שההסכם מבטא את המודעות של כל אחד מהם למרכיבי האחריות ההורית שהוזכרו בחוק, וכן את היכולת והנכונות של כל אחד מהם לממש את אחריותו ההורית לגבי מכלול זכויות הילד, כשטובת הילד בראש מעייניו.

נוסח הסכם ההורות אשר נכלל בדוח ועדת שנית, הכולל את מכלול מרכיבי האחריות ההורית, ייקבע בתקנות.

הסכם הורות טעון אישור של בית המשפט. בתהליך האישור יורדא בית המשפט את יכולתם של ההורים למלא, יחד ולחוד, את אחריותם ההורית כמפורט בטופס, וכן יורדא שהילד נשמע ודבריו קיבלו את המשקל הראוי. הסכם הורות יאושר בידי בית המשפט, לאחר שבית המשפט נוכח שההסכם הוא לטובת הילד.

שיתוף הפעולה בין ההורים בגיבוש הסכם הורות לפי הטופס המוצע הוא מרכיב מהותי ביותר, שיכול להעיד על נכונותם לפעול באופן משותף למימוש אחריותם לטובת ילדם.

סעיף 11 לסעיף קטן (א)

במקרה שבו הורים מתקשים להגיע לכלל הסכמה ביניהם על אופן מימוש אחריותם ההורית, והסתייעותם בצד שלישי לא עלתה יפה, או שהורים אינם

כאשר פעולה או החלטה בעניין כאמור אינה סובלת דיחוי, או שדחיית הפעולה או ההחלטה באותו עניין, לצורך קבלת הסכמת ההורה השני, עלולה לגרום לנזק ממשי לילדה או לילד, רשאי הורה, גם בעניינים שיש בהם כדי להשפיע באופן ממשי או ארוך טווח על הילדה או הילד, לפעול על דעת עצמו, ובלבד שידע את ההורה השני בהזדמנות הראשונה לאחר מכן על הפעולה.

סעיף 9 סעיף זה קובע כי במצב של חילוקי דעות בין ההורים או בין ההורים לבין ילדתם או ילדם, בעניין מימוש האחריות ההורית, על ההורים לפעול כדי להגיע להסכמה בדרכי שלום זה עם זה או עם הילדה או הילד. מטרת הסעיף היא לכוון את ההורים לפעול בדרך של הידברות וכבוד ביניהם מכיוון שלהתנצחות ביניהם בבית המשפט יש השלכות קשות על ילדתם או ילדם.

כמו כן, בחילוקי דעות בינם לבין ילדתם או ילדם, או במקרים של קשיים בהפעלת סמכותם ההורית, מכיוון הסעיף את ההורים שלא להשתמש באמצעים משמעתיים כוחניים כלפי ילדיהם, אלא לנסות לפעול בדרך של הידברות עם הילדים, ובעת הצורך – להיעזר בצדדים שלישיים, כמו קרובי משפחה, ידידים או גורמים מקצועיים כגון יועצים או מטפלים, כדי להגיע להסכמות עם הילדים.

הוראה זו לא נועדה להוות מגבלה על ההורים, אלא לעודדם לנצל את מגוון הכלים שמעמידה החברה והסביבה הקרובה להתמודדות עם קשיים בקשר ביניהם או במימוש האחריות ההורית. בדרך זו, ההורים יכבדו זה את זה ואת האוטונומיה של ילדיהם ויחנכו אותם לכבוד האדם לרבות כבוד ההורים עצמם.

הוראה זו נשענת על זכות הילד ששני הוריו יהיו אחראים לגידולו ולהתפתחותו כאמור בסעיף 18 לאמנה

(ב) בבוא בית המשפט לקבוע הסדר הורות, יביא בית המשפט בחשבון את טובת הילדה או הילד כשיקול ראשון במעלה, ובכלל זה יתחשב, בין השאר, בכל אלה:

(1) מצבם הגופני והנפשי של הילדה או הילד, צורכיהם ההתפתחותיים של הילדה או הילד וכישוריהם המשתנים בהתאם לגילם, וכן הבטחת צורכיהם כילדים, ואם הם בעלי מוגבלות – גם צורכיהם המיוחדים, והכול תוך הבטחת היציבות ביחסים בינם לבין סביבתם;

(2) רצון הילדה או הילד, על ידי מתן הזדמנות לילדה או לילד להביע את גרשותיהם, דעותיהם ורצונם לגבי ההסדר, כאמור בסעיף 3, אלא אם כן הפגיעה שתיגרם לילדה או לילד כתוצאה ממימוש זכותם כאמור עולה על הפגיעה שתיגרם להם כתוצאה משלילתה, הכול כפי שקבע השר בתקנות;

ד ב ר י ה ס ב ר

סעיפים 24 ו-25 לחוק הכשרות המשפטית מובא בדברי ההסבר לסעיף 26 להצעת החוק.

לפי חזקה זו, הידועה בכינויה "חוקת הגיל הרך", במקרה של פירוד בין הורים שילדם או ילדתם הם עד גיל 6, האם תהיה "ההורה המשמורן", אם אין סיבות מיוחדות להורות אחרת.

מוצע לבטל את הסעיף האמור, שכן קביעת חזקה זו אינה עולה בקנה אחד עם טובת הילד כשיקול ראשון במעלה, משום שאינה מבטיחה קיום קשר מיטבי ומרבי של הילד עם שני הוריו.

לכן, מוצע לקבוע הוראה בחוק המוצע שלפיה בבוא בית המשפט לקבוע הסדר הורות, יקיים בית המשפט בחינה פרטנית של טובת כל ילדה וילד, בהתאם לשיקולים המנויים בסעיף. בכך מבוטלת האבחנה הקיימת בחוק הכשרות המשפטית בין "משמורת" ל"הסדרי ראייה", אשר לפי החוק המוצע נכללים תחת מטריה אחת המבוססת על זכות הילד לאחריות הורית כלפיו.

נושא ביטול "חוקת הגיל הרך" והשלכותיו נדון בהרחבה בוועדת שניט, כאשר המלצת הוועדה היתה כי אין עוד מקום לתפיסה המעוגנת בסעיף 24 לחוק הכשרות המשפטית ואשר באה לידי ביטוי גם בפסיקת בית המשפט, ולפיה הורים הם בעלי זכויות בילד כשהאחד הוא ההורה העיקרי, ה"משמורן", והשני הוא ההורה המשני שבא במגע עם הילד.

הוועדה קבעה כי יש בעיה בקביעת כללים משפטיים המבוססים על חזקה הקובעת א־פריוורית מי הוא ההורה "המשמורן" ומי הוא ההורה שיזכה מנגד ל"הסדרי ראייה" בלבד, וכי יש להעדיף את התפיסה המעוגנת באמנה ולפיה זכותו של הילד היא ששני הוריו, ולא רק אחד מהם, יגדלו אותו וידאגו להתפתחותו ושהסדרי הראייה אינם נתפסים עוד כחובה של ההורה הלא משמורן כלפי הילד, אלא כזכות של הילד לקשר עם הורהו.

יצוין עוד, כי מהנתונים שהובאו בפני הוועדה עולה תמונה שלפיה במרבית המקרים של פירוד בין בני זוג כל הילדים שוהים במשמורת האם כאשר יש ילדה או ילד שגילם פחות משש, כדי לא להפריד ביניהם, ולכן

מקיימים את ההסכמות שהגיעו אליהן, ויכל כל אחד מהם וכן יוכלו ילדתם או ילדם, לבקש מבית המשפט לקבוע את אופן מימוש האחריות ההורית על ידם, יחד ולחוד, במסגרת הסדר הורות.

כיום לא ניתנת במפורש האפשרות לילדה או לילד לפנות בעצמו לבית המשפט בבקשה לקביעת אחריות הורית. מתן האפשרות לילדה או לילד לפנות לבית המשפט מהווה בעצם הרחבה הן של סעיף 3 לחוק בית המשפט לענייני משפחה והן של סעיף 68 לחוק הכשרות המשפטית שמאפשר כיום לילד לפנות לבית המשפט בבקשה למינוי אפוטרופוס אך לא בבקשה לקביעת האחריות ההורית.

נוסף על כך, מחייב הסעיף המוצע כי הורים שפונים לבית המשפט בבקשה לקביעת הסדר הורות או בתשובה לבקשה כאמור, יצרפו לכתבי בי־הדין את הצעתם להסכם הורות, בטופס שייקבע בתקנות, שבו יפרט כל הורה את ההסדר שהוא מציע למימוש אחריותו ההורית יחד עם ההורה השני. הדרישה המקדמית למילוי ההסכם יכולה לתעל את הסכסוך בין ההורים מהשאלות המופשטות והאמוציונאליות שביסודו, למתן דין וחשבון מפורט ומקיף על חלוקת מכלול ענייני האחריות ההורית ביניהם ויכולתם לעמוד בכך.

העיסוק הקונקרטי בהסכם ההורות יחשוף את המחלוקות האמיתיות בין הצדדים ובכך יסייע למקד את הדין בבית המשפט. כמו כן, הוא יביא את ההורים להקדיש זמן ומחשבה לאופן שבו יחולק זמן ההורות ואופן מימוש מכלול ענייני האחריות ההורית בידי כל הורה, דבר שעשוי להוביל את חלקם של ההורים להידברות ביניהם.

לסעיף קטן (ב)

סעיף 25 לחוק הכשרות המשפטית שעניינו קביעת בית המשפט, קובע כי אם לא באו הורים בנפרד לידי הסכם כאמור בסעיף 24 לחוק האמור (הכולל הסכמות לעניין מי מההורים יהיה האפוטרופוס הקטין, מי מהם יחזיק בקטין, ומה יהיו זכויות ההורה שלא יחזיק בקטין לבוא איתו במגע) או שבאו לידי הסכם אך ההסכם לא בוצע, רשאי בית המשפט לקבוע את העניינים האמורים בסעיף 24 כפי שייראה לו לטובת הקטין, ובלבד שילדים עד גיל 6 יהיו אצל אמם אם אין סיבות מיוחדות להורות אחרת. (נוסח

- (3) זכותם של הילדה או הילד לקיום קשר ישיר וסדיר עם כל אחד מהוריהם;
- (4) זכותם של הילדה או הילד לקיום קשר עם בני משפחתם;
- (5) יכולתו של כל אחד מההורים לממש את האחריות ההורית;
- (6) מידת הנכונות של כל אחד מההורים לשתף פעולה עם ההורה השני כאמור בסעיף 8, לרבות נכונותם להבטיח את מימוש הקשר של הילדה או הילד עם ההורה השני ועם בני המשפחה;
- (7) הטיפול שהעניק כל אחד מההורים לילדה או לילד עד למועד קביעת בית המשפט.

(ג) לא היה במכלול השיקולים לפי סעיף קטן (ב) כדי להכריע בעניין קביעת חלוקת זמן השהות והמגורים של ילדה או ילד עם כל אחד מהוריהם, יחליט בית המשפט בעניין זה תוך מתן משקל מכריע לצורך בשמירת היציבות בחייהם של הילדה או הילד ולאופן הטיפול ומידת הטיפול בילדה או בילד, על ידי כל אחד מהוריהם, עד למתן ההחלטה; ואולם בית המשפט לא יעשה כן אלא לאחר שבחן את טובתם של כל אחד מהילדים, בנפרד, ולאחר ששוכנע שאין בהחלטה כאמור כדי לפגוע בשיקול של שמירת הקשר של הילד עם שני הוריו ועידודם לשתוף פעולה ביניהם (בסעיף זה – מתן משקל מכריע לשמירת היציבות).

ד ב ר י ה ס ב ר

הם בעלי מוגבלות – גם צורכיהם המיוחדים, והכול תוך הבטחת היציבות ביחסים בינם לבין סביבתם; רצון הילדה או הילד, על ידי מתן הזדמנות לילדה או לילד להביע את רגשותיהם, דעותיהם ורצונם לגבי ההסדר, כאמור בסעיף 3 המוצע, אלא אם כן הפגיעה שתיגרם לילדה או לילד ממימוש זכותם כאמור עולה על הפגיעה שתיגרם משלילתה, הכול כפי שיקבע השר בתקנות; זכותם של הילדה או הילד לקיום קשר ישיר וסדיר עם כל אחד מהוריהם; זכותם של הילדה או הילד לקיום קשר עם בני משפחתם; יכולתו של כל אחד מההורים לממש את האחריות ההורית; מידת הנכונות של כל אחד מההורים לשתף פעולה עם ההורה השני כאמור בסעיף 8, לרבות נכונותם להבטיח את מימוש הקשר של הילדה והילד עם ההורה השני ועם בני המשפחה; הטיפול שהעניק כל אחד מההורים לילדה או לילד עד למועד קביעת בית המשפט.

לסעיף קטן (ג)

מוצע כי במקרים שבהם לא הגיע בית המשפט להכרעה בדבר חלוקת הזמן והמגורים של ילד או ילדה עם כל אחד מהוריו לאחר ששקל את השיקולים לפי סעיף קטן (ב) המוצע, יחליט בית המשפט בעניין זה תוך מתן משקל מכריע לשמירת היציבות בחיי הילדה או הילד ולאופן הטיפול ומידת הטיפול בילדה או בילד על ידי כל אחד מהוריהם עד למתן ההחלטה, ובלבד שבמסגרת הכרעה זו תובטח שמירת הקשר של הילד עם שני הוריו ועידודם לשתוף פעולה ביניהם ותיבחן טובתם של שאר הילדים במשפחה. הכול, תוך שמירה על עקרון טובת הילד כשיקול ראשון במעלה.

כשהילדים גדלים הם נותרים בחסותה ובקרבתה של האם מכיוון שטובתם מחייבת לא לשנות את הסדר שאליו התרגלו. מצב זה הביא לכך שבמרבית המקרים הילדים מאבדים את אט את הקשר עם האב הלא משמורן. עוד ציינה הוועדה, כי חוקת גיל הרך מנוגדת לסעיף 18 לאמנה המטיל חובה על המדינות להבטיח הכרה באחריותם המשותפת של שני ההורים לגידול הילד והתפתחותו, ולא שאחד מהם הוא המטפל העיקרי מכיוון שהוא המשמורן והשני, ההורה המשני, שרק בא במגע עם הילד.

לכן, האחריות ההורית המשותפת צריכה להבטיח קשר מיטבי ומרבי של הילד עם שני הוריו, שכן זו זכות בסיסית של הילדה או הילד, ולא של ההורים, ותנאי מקדמי וראשוני למימוש הזכות כאמור הוא שהחוק לא יקבע חוקה אלא יקבע הסדר שבו שני ההורים ישתתפו בגידול הילד לפי טובתו.

מכיוון שמדובר בבדיקה פרטנית של כל ילד ומשפחה, סברה הוועדה שאף אין מקום לקבוע חוקה שלפיה שני ההורים צריכים להתחלק באופן שווה בזמן השהות של הילדה או הילד עם כל אחד מהם. כאשר בית המשפט אינו מצליח, בעצמו או באמצעות יחידת הסיוע, להביא את ההורים לידי הסכם, מוצע בסעיף כי הוא יקבע את הסדר ההורות לפי המתכונת הקבועה בטופס שבתקנות.

בבוא בית המשפט לקבוע הסדר הורות, יהיה עליו להביא בחשבון את טובתם של הילדה או הילד כשיקול ראשון במעלה, ובכלל זה את אלה: מצבם הגופני והנפשי של הילדה או הילד; צורכיהם ההתפתחותיים וכישוריהם המשתנים בהתאם לגילם; הבטחת צורכיהם כילדים, ואם

(ד) על אף האמור בפסקאות (1) עד (7) של סעיף קטן (ב), החלטת בית המשפט בעניין חלוקת זמן השהות והמגורים של ילדה או ילד שטרם מלאו להם שנתיים, עם כל אחד מהוריהם, תתקבל תוך מתן משקל מכריע לשמירת היציבות.

(ה) קביעת חלוקת זמן השהות והמגורים של ילדה או ילד עם כל אחד מהוריהם, כחלק מקביעת הסדר הורות לפי סעיף זה, אין משמעותה בהכרח חלוקה שווה של זמן השהות של הילדה או הילד עם כל אחד מהוריהם.

(ו) החלטה סופית של בית המשפט בעניין הסדר הורות לפי סעיף זה תינתן בתוך ששה חודשים מיום הגשת הבקשה, אלא אם כן החליט בית המשפט, מטעמים מיוחדים שיירשמו, להאריך את התקופה האמורה.

12. הפרת הסכם הורות או הסדר הורות (א) הפר הורה הסכם הורות או הסדר הורות, רשאי ההורה השני וכן רשאים ילדתם או ילדם, לבקש מבית המשפט לקבוע הסדר הורות או לשנות הסדרים הקבועים בהסכם ההורות או בהסדר ההורות, לפי העניין, וכן להורות על נקיטת אמצעים אלה:

(1) הפניה ליחידת הסיוע שליד בית המשפט, לשם גיבוש דרכים למימוש הסכם ההורות או הסדר ההורות;

ד ב ר י ה ס ב ר

לסעיף קטן (ד)

קשר אישי, ישיר וסדיר עמם – ואין משמעותה בהכרח חלוקה שווה בזמן השהות של הילדה או הילד עם כל הורה. פירוד או גירושין לא אמורים לפגוע במימושה של האחריות ההורית של כל אחד מההורים, דבר שדורש שיתוף פעולה ביניהם.

לסעיף קטן (ו)

מוצע להוסיף בסעיף קטן (ו) הוראה שלפיה החלטת בית המשפט בעניין הסדר ההורות תינתן, לכל היותר, בתוך שישה חודשים ממועד הגשת הבקשה לקביעת הסדר כאמור, זאת, משום שמצב שבו קביעת אופן המימוש של האחריות ההורית, לגבי ילדה או ילד, נתונה במחלוקת זמן רב ומצויה בהתדיינות משפטית מתמשכת, עלולה להיות מלווה בלחצים נפשיים קשים ביותר ופוגעת במיוחד בטובת הילד. יחד עם זאת רשאי בית המשפט, מטעמים מיוחדים שיירשמו, להאריך את התקופה האמורה.

12 לפי סעיף זה, במקרה של הפרת הסכם או הסדר הורות על ידי הורה, רשאי ההורה השני, וכן רשאים ילדתם או ילדם, לבקש מבית המשפט לקבוע הסדר הורות או לשנות הסדרים הקבועים בהסכם או בהסדר ההורות, לפי העניין, וכן להורות על נקיטת אמצעים וכלים מדורגים כדי להביא הורה שאינו מממש את אחריותו ההורית כלפי ילדו, למלא את מחויבותו.

המנעד של הכלים שבית המשפט רשאי לנקוט בהם נע מהפניה ליחידת סיוע עד לחיוב ההורה המפר בפניו בשל הפרת הסכם ההורות או הסדר ההורות. בית המשפט ינסה תחילה להביא את ההורה המפר לשיתוף פעולה עם ההורה השני, כגון באמצעות הפנייה לצד שלישי – "מתאם הורתי", כדי לסייע לו במימוש אחריותו ההורית, אך אין בכך כדי לשלול שימוש בכלי אכיפה חריפים יותר.

מוצע כי בקביעת חלוקת הזמן והמגורים של כל אחד מההורים עם ילדתם או ילדם שטרם מלאו לו שנתיים, ייתן בית המשפט, על אף האמור בפסקאות (1) עד (7) של סעיף קטן (ב), משקל מכריע לצורך בשמירת היציבות בחייהם של הילדה והילד ולאופן הטיפול ומידת הטיפול בהם על ידי כל אחד מההורים עד למתן ההחלטה, ובלבד שבמסגרת הכרעה זו תובטח שמירת הקשר של הילד עם שני הוריו ועידודם לשיתוף פעולה ביניהם, ותיבחן, בנפרד, טובתם של כל אחד מהילדים האחרים במשפחה.

מטרת סעיפים קטנים (ג) ו(ד) היא למנוע מצב של התדיינות משפטיות מרובות ומתמשכות הפוגעות בילדים, ולכן מוצע להנחות את בית המשפט במקרים המפורטים בסעיף להעדיף, כאמור, את השיקול של שמירת היציבות בחיי הילדה או הילד והאופן והמידה שבהם טופלו על ידי כל אחד מהוריהם עד למועד קבלת ההחלטה, וזאת תוך הבטחת שמירת הקשר הממשי של הילד עם שני הוריו.

יצוין, כי מרבית החברים בוועדת שניט לא ראו את השיקול הזה כחוקה משפטית חדשה אשר נועדה להגביל את שיקול דעתו של בית המשפט, אלא כשיקול מאזן, שנועד לאפשר הכרעה במקום שבו בית המשפט מתקשה לגבש הסדר על בסיס הנתונים שבפניו והשיקולים המפורטים בסעיף קטן (ב) המוצע.

לסעיף קטן (ה)

סעיף קטן (ה) נועד למנוע אי-הבנה לגבי משמעותו של המושג "אחריות הורית משותפת". מושג האחריות ההורית כמשמעותו בחוק המוצע, משקף את המחויבות הכוללת של שני ההורים למילוי צורכי חייהם המגוונים של ילדיהם, למעורבות אישית של כל אחד מהם בכל הנוגע לגידולם, לחינוכם, ודאגה למכלול ענייניהם ולקיום

(2) מינוי צד שלישי אשר ילווה את ההורים במימוש הסכם ההורות או הסדר ההורות, לרבות קביעה בעניין ההוצאות הכרוכות בכך;

(3) חיוב ההורה שהפר את הסכם ההורות או את הסדר ההורות בתשלום פיצויים לילדה או לילד או להורה השני, לרבות פיצויים בשל נזק שנגרם למי מהם;

(4) חיוב ההורה שהפר באופן חוזר ונשנה את הסכם ההורות או את הסדר ההורות, להשתתף בהדרכה וטיפול מקצועי מאת גורם שיקבע בית המשפט ולשאת בהוצאות הכרוכות בכך.

(ב) סעיף קטן (א) אינו בא לגרוע מסמכותו של בית המשפט לפי פקודת ביזיון בית המשפט³.

העתקת מקום מגורים אל מחוץ לישראל

13. (א) הורה המבקש להעתיק את מקום מגוריו הרגיל למדינת חוץ יחד עם ילדתו או ילדו (בסעיף זה – ההורה המבקש), יודיע על רצונו כאמור להורה השני (בסעיף זה – ההורה השני) מיד כשהתגבשה החלטתו ולפחות 90 ימים לפני המועד שנקבע ליציאתו מישראל, ויזיע להורה השני להגיע להסכמה על הסכם הורות כאמור בסעיף 10, שיבטיח את מימוש אחריותם ההורית, יחד ולחוד, לאחר המעבר למדינת החוץ.

(ב) ההורה השני יודיע להורה המבקש, בתוך 21 ימים מיום קבלת ההצעה כאמור בסעיף קטן (א), את עמדתו בעניין.

(ג) הגיעו ההורים לידי הסכם הורות כאמור בסעיף קטן (א), יביאו אותו לאישור בית המשפט כאמור בסעיף 10.

ד ב ר י ה ס ב ר

ההורה השני, נדרש ההורה המבקש להעתיק את מקום מגוריו, להסביר את הטעמים שבשלהם הוא מבקש להגר עם ילדתו או ילדו, ובין השאר, להראות כי מטרת ההגירה אינה לנתק את הילד מההורה האחר או לנקום בו. נוסף על כך, הוא מתבקש להציג תכנית קליטה לילדה או לילד וכן הצעה לאופן מימוש האחריות ההורית של ההורה השני בנסיבות אלה.

עוד קובע הסעיף המוצע, כי בבוא בית המשפט להחליט בבקשה, ישקול, בין השאר, את השיקולים המנויים בסעיף 11(ב) בעניין טובת הילד מול תכנית הקליטה המוצעת על ידי ההורה המבקש וכן את יכולת ההורים לעמוד בתכנית הקליטה ולקיים את הסכם ההורות. המטרה היא עריכת איזון ראוי בין טובת הילד והבטחת הקשר שלו עם ההורה השני לבין זכות ההורה המבקש להגר.

כמו כן, מוצע לקצוב את משך הזמן לקבלת החלטתו הסופית של בית המשפט לפי סעיף זה, עד שנה מיום הגשת הבקשה. זאת, כדי למנוע את הימשכות התקופה שבה הילדה או הילד וכן ההורה המבקש להעתיק את מקום מגוריהם אינם יודעים היכן יהיה מקום מגוריהם הקבוע. הימשכות הליכים אלה וההתדיינות בעניינם, פוגעים ביציבות חייהם של הילדה או הילד ומונעים מהם את היכולת להתפתח בווקה למקום קבוע.

יצוין כי החוק המוצע אינו נוקט בסנקציות עונשיות על הורה שאינו מקיים את חלקו בהסכם הורות או בהסדר הורות, מפני שבכך קיים חשש להרחקת עוד יותר ממימוש אחריותו ההורית.

נוסף על כך, מוצע להדגיש כי הוראות סעיף זה אינן באות לגרוע מסמכות בית המשפט לתת צו לפי פקודת ביזיון בית המשפט.

סעיף 13 סעיף זה מסדיר את נושא האחריות ההורית מקום שבו הורה מבקש להעתיק את מקום מגוריו מחוץ לישראל. ועדת שניט המליצה כי במקרה שבו מבקש הורה להגר עם ילדו מחוץ לישראל, לא ניתן להסתפק באמות המידה שלפיהן בית המשפט קובע את הסדר ההורות וכי יש לקבוע הוראות מיוחדות בעניין זה, וזאת כדי למנוע, ככל האפשר, מקרים של חטיפת ילדים בידי הוריהם.

בסעיף המוצע כי הורה המבקש להעתיק את מקום מגוריו הרגיל יחד עם ילדתו או ילדו, חייב לפעול מבעוד מועד כדי להגיע להידברות ולהסכמה עם ההורה השני. במטרה להבטיח את האפשרות להידבר, מוצע לקבוע חובת הודעה מוקדמת של לפחות 90 ימים לפני המועד הצפוי ליציאת ההורה מישראל, ולהכין הצעה להסכם הורות שיבטיח את מימוש אחריותו ההורית של ההורה שנשאר בישראל לאחר היציאה מישראל. בהעדר הסכמה מצד

³ חוקי א"י, כרך א', (ע) 332, (א) 356.

(ד) לא הגיעו ההורים לידי הסכם הורות כאמור בסעיף קטן (א), רשאי ההורה המבקש לפנות לבית המשפט בבקשה לקבוע הסדר הורות שיבטיח את מימוש אחריותם ההורית, יחד ולחוד, לאחר המעבר למדינת החוץ (בסעיף זה – בקשה); בבקשה יפרט ההורה המבקש את העניינים האלה:

(1) הטעמים להעתקת מקום המגורים למדינת חוץ;

(2) תכנית לקליטת הילדה או הילד במדינת החוץ, שתבטיח את טובת הילדה או הילד;

(3) הצעה להסכם הורות שיבטיח את מימוש אחריותם ההורית, יחד ולחוד, לאחר המעבר למדינת החוץ, לרבות העלויות הכרוכות בכך.

(ה) ההורה השני יפרט בתשובתו את הטעמים להתנגדות לבקשה ויצרף לה הצעה מטעמו להסכם הורות שיבטיח את מימוש אחריותם ההורית, יחד ולחוד, לאחר מעבר ההורה המבקש למדינת החוץ, לרבות העלויות הכרוכות בכך.

(ו) בקביעת הסדר הורות לפי סעיף זה, ישקול בית המשפט, בין השאר, את העניינים האלה:

(1) מכלול השיקולים שבסעיף 11(ב);

(2) תכנית לקליטת הילדה או הילד במדינת החוץ;

(3) יכולתו של כל אחד מההורים לעמוד בתכנית הקליטה ולקיים את הסכם ההורות שהוצע על ידו;

(4) רצון הילדה או הילד, על ידי מתן הזדמנות לילדה או לילד להביע את רגשותיהם, דעותיהם ורצונם לגבי ההסדר, כאמור בסעיף 11(ב)(2).

(ז) החלטה סופית של בית המשפט בבקשת ההורה המבקש תינתן בתוך שנה מיום הגשת הבקשה.

(ח) הוראות סעיף זה לא יחולו במקרה שבו נדרש הורה על פי דין לצאת מישראל.

14. הוראות סעיף 13 יחולו, בשינויים המחויבים, במקרה שבו מבקש הורה להעתיק את מקום מגוריו עם ילדתו או ילדו בתחומי ישראל, למרחק של 60 קילומטרים ומעלה מההורה השני או אם קיים חשש לפגיעה של ממש בקשר של הילדה או הילד עם ההורה השני בשל העתקת מקום המגורים.

העתקת מקום מגורים בתחומי ישראל

15. (א) התגלעו חילוקי דעות בין הורים לבין בן משפחה בעניין אופן מימוש הקשר בין הילדה או הילד לבין בן המשפחה, יפעל בן המשפחה, ככל האפשר, להגיע להסכמה עם ההורים בדרכי שלום, לרבות באמצעות צד שלישי ובכלל זה מטפל מקצועי או מגשר.

בקשה לקשר עם בן משפחה

ד ב ר י ה ס ב ר

כאמור נועדה להביא להפחתת המחלוקות החריונות בין הורים, כשאחד מנסה בכוח לנתק את הקשר בין הילדים לבין ההורה השני על ידי העתקת מקום המגורים, וכן לעודד להידברות מבעוד מועד בין ההורים באשר לאופן מימוש אחריותם ההורית.

השינויים המחויבים הם למשל העדר הצורך בהצגת תכנית קליטה בהשוואה למצב של העתקת מקום מגורים מחוץ לישראל.

סעיף 15 במקרה של מות הורה או במקרה שבו הוגבלה אחריותו ההורית של הורה או נשללה והתגלעו

עוד מוצע לקבוע, כי הוראות סעיף זה לא יחולו במקרה שבו נדרש הורה על פי דין לצאת מישראל.

סעיף 14 על אף שבוועדת שניט נחלקו הדעות בעניין הצורך בקביעת הוראה מקבילה להעתקת מקום מגורים בתוך ישראל, מוצע בסעיף זה לכלול את ההצעה שלפיה הוראות סעיף 13 יחולו, בשינויים המחויבים, גם על העתקת מקום מגורים בתחומי ישראל, זאת, אם הורה מבקש להעתיק את מקום מגוריו עם ילדו בנסיבות שיש בהן חשש לפגיעה של ממש בקשר ההורי או למרחק העולה על 60 קילומטרים ומעלה מההורה השני. הסדרת העניין

(ב) לא הגיע בן המשפחה לידי הסכמה עם ההורים כאמור בסעיף קטן (א), רשאים בן המשפחה או הילדה או הילד, לבקש מבית המשפט לקבוע את אופן מימוש הקשר בין בן המשפחה לבין הילדה או הילד, בדרך של בקשה ליישוב סכסוך.

(ג) הוראות סעיף זה יחולו גם על חילוקי דעות שהתגלעו בין הורה לבין בן משפחה של הורה שמת או שאחריותו ההורית הוגבלה או נשללה.

16. (א) אחריות הורית לא תוגבל ולא תישלל, אלא מכוח חוק ובצו של בית משפט.

הגבלת אחריות הורית או שלילתה

(ב) התקיימו נסיבות שבהן מימוש קשר בין הורה לבין ילדתו או ילדו פוגע או עלול לפגוע פגיעה של ממש בילדה או בילד או שהורה אינו ממלא את אחריותו ההורית לטובת ילדתו או ילדו, רשאי בית המשפט, לבקשת אחד ההורים, לבקשת הילדה או הילד או לבקשת היועץ המשפטי לממשלה, לקבוע את הדרך הנאותה למימוש הקשר עם אותו הורה או להגביל או לשלול את האחריות ההורית של אותו הורה, והכול לאחר שניתנה לילדה או לילד הזדמנות להביע את רגשותיהם, דעותיהם ורצונם, כאמור בסעיף 11(ב)2.

17. הורים של ילדה או של ילד לא יישאו באחריות לנוק שנגרם לילדתם או לילדם תוך מילוי אחריותם ההורית, אלא אם כן פעלו שלא בתום לב או פעלו במתכוון בניגוד לטובת ילדתם או ילדם; ואולם הורים כאמור לא יישאו באחריות לנוק שנגרם לרכושם של ילדתם או של ילדם אם פעלו בתום לב ולטובת הילדה או הילד.

אחריות לנוק במילוי האחריות ההורית

פרק ה': הוראות שונות

18. כל ילדה או ילד חייבים לכבד את הוריהם ולהישמע להם בכל עניין הנתון לאחריותם חובת כיבוד הורים ההורית.

ד ב ר י ה ס ב ר

עם זאת, הסעיף המוצע אינו בא לגרוע מהוראות סעיף 3(3) או (4) לחוק הנוער (טיפול והשגחה), התש"ך-1960 ודרכי הטיפול בקטין וההשגחה עליו הקבועות בו או מהוראות סעיף 33 לחוק הכשרות המשפטית שעניינו מינוי אפוטרופוס.

מוצע לתקן בהתאמה את סעיף 33 לחוק הכשרות המשפטית, כך שבמקרים שבהם בית המשפט שלל או הגביל את האחריות ההורית או קבע כי התמלאו התנאים לכך, יהיה ניתן למנות אפוטרופוס לילדה או לילד לפי חוק הכשרות המשפטית (ר' דברי ההסבר לסעיף 26 להצעת החוק).

סעיף 17 סעיף זה מציע להעניק להורים פטור בנוזקין, מקום שנגרם נזק לילדה או לילד תוך מילוי אחריותם ההורית, אלא אם כן פעלו בחוסר תום לב או במתכוון בניגוד לטובת הקטין. נוסף על כך, הורים יהיו פטורים מאחריות לנוק שגרמו לרכושם של ילדתם או ילדם אם פעלו בתום לב ולטובת הילדה או הילד.

סעיף 18 סעיף 16 לחוק הכשרות המשפטית שעניינו חובת ציות הקטין, קובע כי הקטין חייב תוך כיבוד אב ואם, לצייט להוריו בכל עניין הנתון לאפוטרופוסותם (נוסח הסעיף מובא להלן בדברי ההסבר לסעיף 26 להצעת החוק).

מוצע לבטל את הסעיף האמור ולקבוע בחוק המוצע, על סמך המלצות ועדת שניי, חובה לכיבוד הורים, במקום

חילוקי דעות בין ההורה השני או ההורים, לפי העניין, לבין בן משפחה בעניין אופן מימוש הקשר בין הילדה או הילד לבין בן המשפחה, יפעל בן המשפחה, ככל האפשר, להגיע להסכמה עם ההורים בדרכי שלום ותוך היעזרות בצד שלישי או גורמי מקצוע. אם לא הגיע בן משפחה להסכמה כאמור עם ההורים, רשאי הוא לבקש מבית המשפט לקבוע את אופן מימוש הקשר עם הילדה או הילד, בדרך של בקשה ליישוב סכסוך.

סעיף 16 סעיף זה קובע את התנאים שבהם תהיה שלילה או הגבלה של האחריות ההורית. לפי המוצע, אחריות הורית לא תוגבל אלא מכוח חוק או בצו של בית משפט. זאת, בהתאם להוראות סעיף 5 לאמנה ולפיה "המדינות יכבדו את אחריותם, וכזויותיהם וחובותיהם של הורים".

בית המשפט רשאי להגביל את האחריות ההורית או לשלול אותה, לבקשת הורה, לבקשת ילדה או ילד או לבקשת היועץ המשפטי לממשלה, אם הוכח בפני בית המשפט שהורה אינו מסוגל למלא אחר אחריותו ההורית לטובת ילדתו או ילדו או שהוא פועל במתכוון נגד טובת ילדו. בית משפט לא ייתן צו כאמור אלא לאחר שמיעת הילד כאמור בסעיף 11(ב)2 המוצע.

סעיף 16 המוצע מחליף את סעיף 27 לחוק הכשרות המשפטית, שנוסחו מובא להלן בדברי ההסבר לסעיף 26 להצעת החוק.

19. שימוש בהכנסות ובנכסים של ילדה או של ילד (א) הכנסה מעבודה או מכל מקור אחר, של ילדה או של ילד הסמוכים על שולחן הוריהם, ישמשו, במידה נאותה, לקיום משק הבית המשפחתי ולסיפוק צורכי עצמם; ואולם נכסיהם של הילדה או הילד לא ישמשו למטרות אלה, אלא אם כן אישר בית המשפט כי ההורים אינם יכולים לקיים את משק הבית המשפחתי ולספק את צרכיהם.
20. סמכות מבחינה בין-לאומית וברירת דין (א) בתי המשפט בישראל מוסמכים לפעול לפי הוראות חוק זה בכל מקרה שהצורך לעשות כן התעורר בישראל.
- (ב) לענין ברירת הדין בענייני חוק זה, יחולו הוראות סעיף 77(2) לחוק הכשרות המשפטית, בשינויים המחוייבים.
21. שיפוט בבית דין דתי בענין אחריות הורית (א) מקום שבו בית דין דתי מוסמך על פי דין לרדן בענין מענייני האחריות ההורית, יחולו עליו הוראות חוק זה, ויראו כל הוראה בחוק זה שמדובר בה בבית משפט כאילו מדובר בה בבית דין דתי.
22. שמירת דינים (א) הוראות חוק זה אינן גורעות מחובת ההורים לתשלום מזונות לילדיהם הקטינים לפי הוראות חוק לתיקון דיני המשפחה (מזונות), התשי"ט-1959.
- (ב) אין בהוראות חוק זה כדי לפגוע בסמכויותיו של שר הפנים לפי כל דין, ואין בהן כדי להוות עילה למתן מעמד בישראל למי שאינו זכאי לכך לפי כל דין.
23. ביצוע ותקנות השר ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות לביצועו.

ד ב ר י ה ס ב ר

תהיה סמכות בין-לאומית לפעול לפי הוראות החוק המוצע בכל מקרה שהצורך לעשות כן התעורר בישראל. לגבי ברירת הדין בענייני החוק המוצע, מוצע להחיל את הוראות סעיף 77(2) לחוק הכשרות המשפטית, בשינויים המחוייבים.

סעיף 21 מוצע לקבוע כי מקום שבו בית דין דתי מוסמך על פי דין לרדן בענין מענייני האחריות ההורית, יחולו עליו הוראות החוק המוצע, ויראו כל הוראה בחוק המוצע שמדובר בה בבית משפט כאילו מדובר בה בבית דין דתי.

סעיף 22 סעיף 32 לחוק הכשרות המשפטית קובע כי הוראות פרק שני לחוק האמור אינן גורעות מחובת ההורים לתשלום מזונות לילדיהם הקטינים לפי הוראות חוק לתיקון דיני המשפחה (מזונות), התשי"ט-1959 (נוסח הסעיף מובא להלן בדברי הסבר לסעיף 26 להצעת החוק).

מוצע לבטל את הסעיף האמור ולהעתיקו לחוק המוצע.

נוסף על כך, מוצע לקבוע בסעיף קטן (ב) הוראה שלפיה אין בהוראות חוק זה כדי לפגוע בסמכויותיו של שר הפנים לפי כל דין, ואין בהן כדי להוות עילה למתן מעמד בישראל למי שאינו זכאי לכך לפי כל דין. בכלל זה הסמכות למתן צו יציאה מהארץ לחסרי מעמד בישראל.

חובת ציות מוחלטת של הקטין המבוססת על התפיסה שילדים אינם כשירים להיות נושאי זכות משפטית. המינוח 'לכבד את הוריהם ולהישמע להם', מבטא את מחויבות הילדים להוריהם מתוך תפיסה חינוכית המבוססת על כבוד בין הורים לילדיהם.

סעיף 19 סעיף 23 לחוק הכשרות המשפטית, שעניינו הכנסות הקטין ונכסיו, קובע כי הכנסותיו של קטין הסמוך על שולחן הוריו ישמשו, במידה נאותה לפי הנהוג בנסיבות דומות, לקיום משק הבית המשפחתי ולסיפוק צורכי הקטין עצמו; ואולם נכסיו של הקטין לא ישמשו למטרות אלה, אלא אם כן אישר בית המשפט שההורים אינם יכולים לקיים את משק הבית המשפחתי ולספק את צורכי הקטין (נוסח הסעיף מובא להלן בדברי הסבר לסעיף 26 להצעת החוק).

מוצע לבטל את הסעיף האמור ולקבוע בחוק המוצע הוראה דומה ולפיה ילדה או ילד שיש להם הכנסות יסייעו בקיום המשפחה בעת שיש צורך בכך, וכשהם סמוכים על שולחן הוריהם, וזאת כחלק ממצוות כיבוד אב ואם. ואולם אם יש להם נכסים, נכסיהם לא ישמשו למטרה זו אלא באישור בית המשפט.

סעיף 20 סעיף זה קובע הוראות לענין הסמכות הבין-לאומית וברירת הדין. לענין הסמכות הבין-לאומית, מוצע לקבוע הוראה דומה להוראת סעיף 76 לחוק הכשרות המשפטית, שלפיה לבתי המשפט בישראל

⁴ ס"ח התשי"ט, עמ' 72.

פרק ו': תיקונים עקיפים

תיקון חוק בתי המשפט לענייני משפחה

24. בחוק בית המשפט לענייני משפחה, התשנ"ה-1995⁵ –

(1) בסעיף 1, בהגדרה "ענייני משפחה", בפסקה (6) –

(א) בפסקת משנה (ג), הסיפה החל במילה "ובכללה" – תימחק;

(ב) אחרי פסקת משנה (ג) יבוא:

"(1ג) חוק הורים וילדיהם, התשע"ה-2014, ובכלל זה לעניין אופן מימוש האחריות ההורית, לרבות באמצעות הסכם הורות או הסדר הורות, הפרה של הסכם או הסדר כאמור, הגבלת האחריות ההורית או שילתה והעתקת מקום המגורים של הורה אל מחוץ לישראל או בתחומי ישראל";

(2) בסעיף 8, אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

"(ב1) בתובענה בעניינים של ילדה או ילד לפי סעיף ו(6)(1ג), לא יהיה בעל דין רשאי להגיש חוות דעת של מומחה מטעמו אלא ברשות בית המשפט ולאחר שהוגשה לבית המשפט חוות דעת של יחידת הסיוע או תסקיר מאת עובד סוציאלי כהגדרתו בסעיף 5(ג), לעניין הצורך במינוי המומחה."

תיקון חוק בתי דין דתיים (יחידת סיוע)

25. בחוק בתי דין דתיים (יחידת סיוע), התשע"א-2011⁶, בסעיף 2, אחרי סעיף קטן (ה) יבוא:

ד ב ר י ה ס ב ר

אם אינו רואה חשש לעיוות דין, לקבל כראיה חוות דעת של מומחה. התיקון המוצע מגביל כלל זה וקובע כי בתובענה בעניינים של ילדה או ילד לא תוגש חוות דעת מטעמו של בעל דין אלא ברשות בית המשפט, בשל החשש לנוק שחוות דעת נוספות עלולות לגרום לילדה או לילד, בפרט כשהן מחייבות אותם לעבור בדיקות ומבחנים מספר פעמים. כמו כן, חוות דעת על היחסים בין ילדה או ילד לבין הוריהם או בני משפחתם מטעם צד אחד בלבד, בלי שהמומחה ייפגש עם הצד השני, אינה יכולה לשקף את מצבם הנכון של הילדה או הילד במשפחתם. נוסף על כך, תיקון זה נועד לצמצם את המקרים שבהם מוגשת חוות דעת כאשר בית המשפט סבור כי אין בה צורך לשם קבלת ההחלטה.

על כן, מוצע כי בית המשפט לא ייענה לבקשה למנות מומחה מטעם בעל דין, אלא לאחר שקיבל חוות דעת מיחידת הסיוע או תסקיר מעובד סוציאלי שבהם המלצה על מינוי מומחה מטעמו של הורה או מטעמם של ילדה או של ילד. הוראה זו עולה בקנה אחד עם סעיף 5 לחוק בית המשפט לענייני משפחה, המגדיר בין השאר את תפקידי יחידת הסיוע, והם: שירותי אבחון, ייעוץ וטיפול בענייני משפחה והעמדת מומחים לרשות בית המשפט. התיקון המוצע יאפשר אפוא לבית המשפט להפעיל שיקול דעת מושכל בעניין מינוי מומחה מטעם בעל דין ולמנוע מינוי מומחה שמעוניין בעל דין להביא לשם הארכת ההתדיינות ולייקור שלא לצורך של ההליכים בבית המשפט.

פרק ו': תיקונים עקיפים

כללי החוק המוצע משקף שינוי תפיסתי בעניין זכויות הילדה והילד והאחריות ההורית, ושימוש במונח "אחריות הורית" במקום מושגים אחרים הנהוגים כיום, ובהם "זכויות משמורת", "ביקור והבטחת קשר בין קטין להורה". שינוי זה מחייב תיקונים עקיפים בכמה חוקים.

סעיף 24 בחוק בית המשפט לענייני משפחה, התשנ"ה-1995 (להלן – חוק בית המשפט לענייני משפחה), בסעיף 1, מוגדרים "ענייני משפחה", בין השאר, כ"תובענה לפי חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, התשכ"ב-1962, ובכללה זכויות משמורת, חינוך, ביקור, הבטחת קשר בין קטין להורה או יציאת קטין מן הארץ" (פסקה 6(ג) להגדרה "ענייני משפחה").

מוצע לתקן את פסקה 6(ג) האמורה ולהוריד את הסיפה שלה, ולהוסיף במקומה פסקה 6(1ג) שתפנה לחוק המוצע ותאמץ את המונחים החדשים בתחום יחסי הורים וילדיהם שביסס החוק המוצע.

כמו כן, מוצע לתקן את סעיף 8 לחוק האמור ולקבוע כי בתובענה לפי סעיף ו(6)(1ג) כנוסחו המוצע, לא יגיש בעל דין חוות דעת מומחה או תסקיר אלא ברשות בית המשפט ולאחר שבית המשפט קיבל חוות דעת או תסקיר מבחן לעניין מינוי מומחה.

לפי המצב המשפטי כיום, קובע סעיף 20 לפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א-1971, כי בית המשפט רשאי,

⁵ ס"ח התשנ"ה, עמ' 393; התשע"א, עמ' 920.

⁶ ס"ח התשע"א, עמ' 218; התשע"א, עמ' 304.

"(ו) בבית דין דתי הדין בעניינו של קטין המצוי בסמכותו לפי כל דין, לא יהיה בעל דין רשאי להגיש חוות דעת של מומחה מטעמו אלא ברשות בית הדין ולאחר שהוגשה לבית הדין חוות דעת של יחידת הסיוע או תסקיר מאת עובד סוציאלי כהגדרתו בסעיף קטן (ג), לעניין הצורך במינוי המומחה."

תיקון חוק הכשרות המשפטית והאפטרופוסות 26.

בחוק הכשרות המשפטית והאפטרופוסות, התשכ"ב-1962 –

(1) הכותרת "פרק שני: הורים וילדיהם הקטינים" – תימחק;

(2) סעיפים 14 עד 17, 19, 22 עד 25, 27, 28 עד 30 ו-32 – בטלים;

(3) בסעיף 18 –

(א) במקום כותרת השוליים יבוא "מסירת מידע להורה בעניין ילדו הקטין";

(ב) סעיף קטן (א) – בטל;

(4) בסעיף 26, במקום "לפי פרק זה" יבוא "לפי הוראות חוק הורים וילדיהם";

(5) בסעיף 31, במקום "בפרק זה" יבוא "בחוק הורים וילדיהם";

(6) בסעיף 33(א) –

(א) במקום פסקה (1) יבוא:

"(1) לקטין ששני הוריו מתו או שאחריותם ההורית הוגבלה או נשללה

מהם בהתאם להוראות סעיף 16 לחוק הורים וילדיהם";

(ב) פסקה (2) – תימחק;

(7) אחרי סעיף 33 יבוא:

"מינוי אפטרופוס 33א. (א) מת אחד ההורים, רשאי בית המשפט למנות לקטין, במקום אותו הורה, אפטרופוס באופן כללי או לעניינים שיקבע; ואולם אין בכך כדי לגרוע מאחריותו ההורית של ההורה שנשאר בחיים.

(ב) לא ימנה בית המשפט אפטרופוס לפי סעיף זה, אלא אם כן ראה סיבה מיוחדת לכך לטובת הקטין ולאחר שניתנה להורה שנשאר בחיים הזדמנות להשמיע את טענותיו; מונה אפטרופוס כאמור, יחולו הוראות סעיפים 45 ו-46, בשינויים המחוייבים.

ד ב ר י ה ס ב ר

כמו כן מוצע לתקן את הוראות סעיפים 26, 31, 33(א), 64, 76 ו-80 לחוק הכשרות המשפטית, באופן שיותאמו למנוחים ולהסדרים החדשים שנקבעו בחוק המוצע.

לפסקה (7)

מוצע לקבוע הסדר מפורט בסעיף 33א לחוק הכשרות המשפטית, לעניין מינוי אפטרופוס נוסף על הורה, במקרה שבו מת אחד ההורים, הוגבלה או נשללה אחריותו ההורית או שאחד מההורים אינו ידוע או שלא הכיר בקטין כילדו. לא ימנה בית המשפט אפטרופוס נוסף כאמור, אלא אם כן ראה סיבה מיוחדת לכך לטובת הקטין ולאחר שניתנה הזדמנות להורה או לשני ההורים, לפי העניין, להשמיע את טענותיהם.

סעיף 25 מוצע לתקן את חוק בתי דין דתיים (יחידות הסיוע), התשע"א-2011, ולקבוע הוראה דומה להוראה המוצעת בסעיף 8(ב1) לחוק בית המשפט לענייני משפחה, לעניין הגשת חוות דעת מומחה לבית הדין.

סעיף 26 לפסקאות (1) עד (6), (9), (11) ו-(12)

מוצע לבטל את מרבית הוראות הפרק השני לחוק הכשרות המשפטית העוסק ביחסי הורים וילדיהם הקטינים (סעיפים 14 עד 17, 19, 22 עד 25, 27, 28 עד 30 ו-32 לחוק הכשרות המשפטית). נוסחם של הסעיפים שמוצע לבטלם או להחליפם מובא להלן.

(ג) הוראות סעיף זה יחולו, בשינויים המחויבים, גם אם הוגבלה או נשללה האחריות ההורית של הורה בהתאם להוראות סעיף 16 לחוק הורים וילדיהם, וכן אם אחד מההורים אינו ידוע או שלא הכיר בקטין כילדו”;

(8) במקום סעיף 38 יבוא:

”תפקידי האפוטרופוס לקטין 38. אפוטרופוס שמונה לקטין יישא באחריות הורית כלפי הקטין כאמור בסעיף 7 לחוק הורים וילדיהם, אלא אם כן הגביל בית המשפט את אחריותו ההורית לעניינים מסוימים כפי שקבע.”;

(9) בסעיף 64, בסיפה, במקום ”מהוראות סעיף 28 בנוגע לאפוטרופוסות של ההורה” יבוא ”מהוראות סעיף 33א בנוגע לאחריותו ההורית של ההורה”;

(10) בסעיף 68(א), אחרי ”בדרך אחרת” יבוא ”לרבות באמצעות הגבלת האחריות ההורית או שלילתה בהתאם להוראות סעיף 16 לחוק הורים וילדיהם”;

ד ב ר י ה ס ב ר

שיתוף בין ההורים

לפסקה (8)

18. (א) בכל ענין הנתון לאפוטרופוסותם חייבים שני ההורים לפעול תוך הסכמה; הסכמתו של אחד מהם לפעולתו של רעהו יכולה להינתן מראש או למפרע, בפירוש או מכללא, לענין מסויים או באופן כללי; וחוקה על הורה שהסכים לפעולת רעהו כל עוד לא הוכח היפוכו של דבר. בענין שאינו סובל דיחוי רשאי כל אחד מההורים לפעול על דעת עצמו.

מוצע להחליף את סעיף 38 לחוק הכשרות המשפטית שעניינו תפקידי האפוטרופוס לקטין ולפסול דין, באופן המדגיש את התפיסה החדשה של אחריות הורית לקטין, כמשמעותה בסעיף 7 לחוק המוצע, במקום התפיסה של אפוטרופוסות על הקטין.

לפסקה (10)

מוצע להחיל את הוראת סעיף 68(א) לחוק הכשרות המשפטית, שעניינו סמכות כללית למתן אמצעי שמירה זמניים או קבועים בידי בית המשפט, גם על הגבלה או שלילה של האחריות ההורית לפי החוק המוצע.

וזה נוסחם של הסעיפים בחוק הכשרות המשפטית, שמוצע בהצעת חוק זו לבטלם או להחליפם:

”פרק שני: הורים וילדיהם הקטינים”

מעמד ההורים

14. ההורים הם האפוטרופוסים הטבעיים של ילדיהם הקטינים.

תפקידי ההורים

15. אפוטרופוסות ההורים כוללת את החובה והזכות לדאוג לצרכי הקטין, לרבות חינוכו, לימודיו, הכשרתו לעבודה ולמשלח-יד ועבודתו, וכן שמירת נכסיו, ניהולם ופיתוחם; וצמודה לה הרשות להחזיק בקטין ולקבוע את מקום מגוריו, והסמכות לייצגו.

חובת ציות הקטין

16. הקטין חייב, תוך כיבוד אב ואם, לציות להוריו בכל ענין הנתון לאפוטרופוסותם.

גנה מידה לחובת ההורים

17. באפוטרופוסותם לקטין חייבים ההורים לנהוג לטובת הקטין כדרך שהורים מסורים היו נוהגים בנסיבות הענין.

.....

הכרעת בית המשפט

19. לא באו ההורים לידי הסכמה ביניהם בענין הנוגע לרכוש הקטין, רשאי כל אחד מהם לפנות לבית המשפט והוא יכריע בדבר. לא באו ההורים לידי הסכמה ביניהם בענין אחר הנתון לאפוטרופוסותם, רשאים הם יחד לפנות לבית המשפט, ובית המשפט, אם לא עלה בידו להביאם לידי הסכמה ואם ראה שיש מקום להכריע בדבר, יכריע הוא בעצמו או יטיל את ההכרעה על מי שימצא לנכון.

אחריות ההורים

22. ההורים לא ישאו באחריות לנזק שגרמו לקטין תוך מילוי תפקידי אפוטרופוסותם, אלא אם פעלו שלא בתום לב או לא נתכוונו לטובת הקטין; הם לא ישאו באחריות לנזק שגרמו לרכושו של הקטין תוך מילוי תפקידי אפוטרופוסותם, אם פעלו בתום לב ונתכוונו לטובת הקטין.

הכנסות הקטין ונכסיו

23. קטין הסמוך על שולחן הוריו ויש לו הכנסות מעבודתו או מכל מקור אחר, הכנסותיו ישמשו, במידה נאותה לפי הנהוג בנסיבות דומות, לקיום משק הבית המשפחתי ולסיפוק צרכי הקטין עצמו; אולם נכסיו של הקטין לא ישמשו למטרות אלה, אלא במידה שבית המשפט אישר שההורים אינם יכולים לקיים את משק הבית המשפחתי ולספק צרכי הקטין.

(11) בסעיף 76, בפסקה (2), במקום "לפי הפרק השני והשלישי" יבוא "לפי סעיפים 20, 21 ו-26 ולפי הפרק השלישי";

(12) בסעיף 80 –

(א) לפני ההגדרה "חסוי" יבוא:

"אחריות הורית" – כמשמעותה בסעיף 7(א) לחוק הורים וילדיהם;

"חוק הורים וילדיהם" – חוק הורים וילדיהם, התשע"ה-2014";

(ב) בהגדרה "נציג", של אדם, במקום "הוראות השני והשלישי" יבוא "הוראות חוק הורים וילדיהם או הוראות הפרק השני".

פרק ז': תחילה והחלת חיקוקים

27. תחילתו של חוק זה 30 ימים מיום פרסומו.

תחילה

ד ב ר י ה ס ב ר

המשפט, וכן אם אחד ההורים אינו ידוע, או שלא היה נשוי להורה השני ולא הכיר בקטין כבילדו.

זכותם של הורים שכולים

28א. מת הורה של קטין, רשאי בית המשפט, אם ראה שהדבר הוא לטובת הקטין, להחליט בבקשת הורי המת בעניין הקשר בינם ובין הקטין.

בקשה בענין קשר בין קטין ובין הורי הוריו

28ב. (א) בית המשפט רשאי, אם ראה שהדבר הוא לטובת הקטין, להחליט בבקשת הורי הוריו בעניין הקשר בינם ובין הקטין.

(ב) בקשה לפי סעיף זה ולפי סעיף 28א תוגש לבית המשפט בדרך של בקשה ליישוב סכסוך ותופנה ליחידת הסיוע שבבית המשפט; שר המשפטים יקבע הוראות בעניין דרך הגשת הבקשה והדין בה.

הורה שאפטרופוסותו הוגבלה

29. הוגבלה אפטרופוסותו של אחד ההורים, רשאי בית המשפט, בנוסף על ההורים, למנות לקטין אפטרופוס לענינים שיקבע.

סיוגים לסעיפים 28, 29

30. לא ימנה בית המשפט אפטרופוס בנוסף על הורה, אלא אם ראה סיבה מיוחדת לכך לטובת הקטין ולאחר שניתנה הזדמנות להורה להשמיע טענותיו; מונה אפטרופוס כאמור, יחולו הוראות הסעיפים 45 ו-46 בשינויים המחוייבים.

שמירת דינים

32. הוראות פרק זה אינן גורעות מחובת ההורים לתשלום מזונות לילדיהם הקטינים לפי הוראות חוק לתיקון דיני המשפחה (מזונות), תשי"ט-1959.

סעיף 27 מוצע לקבוע כי תחילתו של החוק המוצע תהיה 30 ימים מיום פרסומו.

הסכם בין הורים החיים בנפרד

24. היו הורי הקטין חיים בנפרד – בין שנישואיהם אויבו, הותרו או הופקעו בין שעדיין קיימים ובין שלא נישאו – רשאים הם להסכים ביניהם על מי מהם תהיה האפטרופוסות לקטין, כולה או מקצתה, מי מהם יחזיק בקטין, ומה יהיו זכויות ההורה שלא יחזיק בקטין לבוא עמו במגע; הסכם כזה טעון אישור בית המשפט והוא יאשרו לאחר שנוכח כי ההסכם הוא לטובת הקטין, ומשאור, דינו – לכל ענין זולת ערעור – כדין החלטת בית המשפט.

קביעת בית המשפט באין הסכם בין ההורים

25. לא באו ההורים לידי הסכם כאמור בסעיף 24, או שבאו לידי הסכם אך ההסכם לא בוצע, רשאי בית המשפט לקבוע את הענינים האמורים בסעיף 24 כפי שייראה לו לטובת הקטין, ובלבד שילדים עד גיל 6 יהיו אצל אמם אם אין סיבות מיוחדות להורות אחרת.

שלילת האפטרופוסות או הגבלתה

27. הורה של קטין שבית משפט שלום נקט כלפיו בדרך האמורה בסעיף 3(3) או (4) לחוק הנוער (טיפול והשגחה), תש"ך-1960, רשאי בית המשפט לשלול ממנו את אפטרופוסותו על הקטין או להגבילה. הוא הדין אם הוכח להנחת דעתו של בית המשפט כי נתמלאו התנאים שבהם היה בית משפט שלום נוקט כלפי ההורה בדרך האמורה.

אפטרופוס בנוסף על הורה

28. מת אחד ההורים, תהא האפטרופוסות על הקטין להורה השני; ואולם רשאי בית המשפט, בנוסף על אותו הורה, למנות לקטין אפטרופוס באופן כללי או לענינים שיקבע בית המשפט; והוא הדין אם אחד ההורים הוכרז פסול-דין, או שאינו מסוגל למלא חובותיו לפי פרק זה, או שבית המשפט קבע, בהחלטה מנומקת, כי ההורה נמנע, ללא סיבה סבירה, מלמלא את חובותיו האמורות, כולן או מקצתן או שהאפטרופוסות לקטין נשללה ממנו על ידי בית

28. כל חיקוק שערב תחילתו של חוק זה חל על אפוטרופוס טבעי של קטין, כמשמעותו בסעיף 14 לחוק הכשרות המשפטית כנוסחו ערב ביטולו בסעיף 26(2) לחוק זה, יחול מיום תחילתו של חוק זה ואילך על הורה של ילדה או ילד כהגדרתם בחוק זה.

החלה על הורים של חיקוקים החלים על אפוטרופוס טבעי

ד ב ר י ה ס ב ר

למונחים של החוק המוצע. כך מוצע לקבוע, כי כל חיקוק אשר ערב תחילתו של החוק המוצע חל על אפוטרופוס טבעי של קטין כמשמעותו בסעיף 14 לחוק הכשרות המשפטית כנוסחו ערב ביטולו בסעיף 26(2) לחוק זה, יחול מיום תחילתו של חוק זה ואילך על הורה של ילדה או ילד כהגדרתם בחוק זה.

סעיף 28 לאור ביטול מרבית ההוראות הנוגעות להורים וילדיהם הקטינים הקבועות כיום בפרק השני לחוק הכשרות המשפטית, ובהן סעיף 14 לחוק האמור הקובע כי "ההורים הם האפוטרופוסים הטבעיים של ילדיהם הקטינים", ולאור החלפת המונח "אפוטרופוסות" בהקשר של הורים למונח "אחריות הורית", מוצע לקבוע הוראה כללית שתתאים את הוראות החקיקה הקיימת

